

विशेष लेख...

पाच आठवड्यांनंतर, चाळीसाव्या दिवशी, युद्धविराम?

— प्रा डॉ सुधीर अग्रवाल

ज्योतिर्मय साहित्य

मध्य पूर्वेत चिरस्थायी शांततेची आशा अखेर पल्लवित झाली आहे. अमेरिका आणि इराण या दोन्ही देशांनी दोन आठवड्यांच्या युद्धविरामाची घोषणा केली आहे. राष्ट्राध्यक्ष डोनाल्ड ट्रम्प यांनी इराणला पूर्णपणे उद्ध्वस्त करण्यासाठी दिलेल्या मुदतीला केवळ एक तास शिल्लक असताना हा निर्णय घेण्यात आला. या करारानुसार, इराण होर्मुझची सामुद्रधुनी पुन्हा खुली करेल. अमेरिका आणि इस्त्रायलकडून महिनाभरापेक्षा जास्त काळ झालेल्या तीव्र हल्ल्यानंतर, इराणने वॉशिंग्टनसोबत चर्चा करण्यास तयार असल्याचे म्हटले आहे. संघर्ष संपवण्याचा मार्ग शोधण्याच्या उद्देशाने ही चर्चा शुक्रवारी पाकिस्तानात सुरू होईल.

अमेरिका आणि इराण यांच्यातील ३९ दिवसांच्या भीषण संघर्षानंतर, ४० व्या दिवशी दोन आठवड्यांसाठी युद्धविराम जाहीर करण्यात आला. अमेरिकेचे अध्यक्ष डोनाल्ड ट्रम्प यांनी लष्करी कारवाई थांबवण्याचा निर्णय घेतला असून, त्यामुळे मध्य-पूर्वेतील तणाव काही प्रमाणात कमी झाला आहे. तथापि, हा संघर्ष पूर्णपणे संपुष्टात आणण्याऐवजी एक तात्पुरता युद्धविराम मानला जात आहे.

या संघर्षात हजारो लोक मारले गेले आणि लाखो लोक बेघर झाले, त्यानंतर आता ही दिलासादायक बातमी आली आहे.

सध्या शस्त्रसंधी २ आठवड्यांसाठी (१४ दिवसांसाठी) लागू आहे.

या करारानुसार सामरिकदृष्ट्या महत्त्वपूर्ण असलेली होर्मुझची सामुद्रधुनी खुली करण्याचा प्रयत्न आहे.

युद्ध पूर्णपणे थांबवण्यासाठी दोन्ही देशात पाकिस्तानच्या इस्लामाबादमध्ये चर्चा होणार आहे. त्यानंतरच युद्ध थांबले की नाही हे स्पष्ट होणार आहे. मात्र, सध्या जे तात्पुरते युद्ध थांबले आहे, त्यामागे चीन आणि पाकिस्तानची मोठी भूमिका असल्याचे सांगितले जात आहे. खरोखरच चीन आणि पाकिस्तानची या मागे भूमिका होती का? की या मागे आणखी दुसराच कोणता तरी देश आहे? पडद्यामागे नेमकं काय घडलंय?

न्यूयॉर्क टाइम्सने तीन इराणी अधिकाऱ्यांच्या हवाल्याने एक अहवाल प्रसिद्ध केला आहे. यानुसार, चीनच्या शेवटच्या क्षणी केलेल्या हस्तक्षेपानंतर इराणने पाकिस्तानचा दोन आठवड्यांच्या शस्त्रसंधीचा प्रस्ताव स्वीकारला. चीन हा इराणचा एक महत्त्वाचा मित्र देश आहे. चीनने इराणला युद्धविरामासाठी राजी केले; चिनी अधिकाऱ्यांनी थेट चर्चा केली. चीन हा इराणचा सर्वात मोठा व्यापारी भागीदार आणि इराणी तेलाचा सर्वात मोठा खरेदीदार आहे. युद्धाचा अंत होणे हे चीनच्या हिताचे आहे. तेलपुरवठा विस्कळीत होणार नाही याची खात्री करण्यासाठी चीनसाठी होर्मुझ सामुद्रधुनीतील व्यवहार सामान्य करणे आवश्यक आहे. चीनला इराणी कच्च्या तेलावर लक्षणीय सवलत मिळत आहे; पुरवठ्यातील व्यत्ययामुळे चीनला नुकसान झाले होते.

चीनने इराणला लवचिकता दाखवून तणाव कमी करण्यास सांगितले होते. अत्यावश्यक पायाभूत सुविधांच्या नुकसानीमुळे होणाऱ्या आर्थिक विध्वंसाच्या वाढत्या चिंतेच्या पार्श्वभूमीवर इराणने पाकिस्तानचा दोन आठवड्यांच्या शस्त्रसंधीचा प्रस्ताव स्वीकारला. विशेष म्हणजे या शस्त्रसंधीला नवीन सर्वोच्च नेते अयानुल्ला मोजतबा खामेनी यांनी मंजुरी दिली आहे.

ट्रम्पवर प्रचंड दबाव

डोनाल्ड ट्रम्प यांनी आम्ही इराणची संस्कृती पूर्णतः मिटवून टाकू, अशी विधाने केली होती. हा फक्त दबावतंत्राचा भाग होता. एका बाजूने अशी जबरदस्त विधाने करायची आणि दुसऱ्या राष्ट्र इराणला तडजोडीच्या टेबलवर आणायचे, आणि चर्चेच्या माध्यमातून जे काही आपल्या पारड्यात पडते ते पाडून घेण्याचा प्रयत्न करायचा. ही ट्रम्प यांची खेळी होती. मात्र ग्राउंड रिअॅलिटी अशी आहे की, अमेरिकेतील जनता इराणसोबतच्या युद्धासंदर्भात डोनाल्ड ट्रम्प यांच्या मताशी सहमत नाही. डोनाल्ड ट्रम्प यांची लोकप्रियता प्रचंड प्रमाणात घसरत आहे. अमेरिकेत महागाईही मोठ्या प्रमाणात वाढत आहे. आंतरराष्ट्रीय स्तरावरसुद्धा अमेरिकेवर दबाव येत आहे. त्यामुळे कुठेतरी आम्ही जिंकलोय असे प्रोजेक्ट करून या युद्धातून बाहेर पडण्याचा प्रयत्न डोनाल्ड ट्रम्प मागील काही काळापासून करत आहेत. त्याचाच परिणाम म्हणून या युद्धाचा स्वल्पविराम दोन आठवड्यांपर्यंत वाढवण्यात आला आहे. हा स्वल्पविराम आहे. या युद्धाला पूर्णविराम लागलेला नाही. येणाऱ्या काळात काय घटना घडतात हे आपल्याला काही दिवसातच पाहायला मिळेल अमेरिका ही आक्रमकता दाखवत होती, त्यामुळे संपूर्ण जगावर आणि विशेषतः तेलाच्या किमतीवर जे विपरीत परिणाम होत होते, ते या सीजफायरमुळे कमी झाले आहेत. जगाच्या दृष्टिकोनातून दोन्ही राष्ट्रे चर्चेसाठी तयार होणे ही स्वागतार्ह बाब आहे.

पुढे काय होणार?

अमेरिका आणि इराण यांच्यातील चर्चा आता इस्लामाबादमध्ये होणार आहे. इराणच्या सर्वोच्च राष्ट्रीय सुरक्षा परिषदेने युद्धात दोन आठवड्यांच्या युद्धविरामाला मान्यता दिल्याचे म्हटले आहे. त्यांच्या निवेदनात म्हटले आहे की, शुक्रवार, १० एप्रिलपासून इस्लामाबादमध्ये अमेरिकेसोबत चर्चा सुरू होईल. तथापि, सर्वोच्च राष्ट्रीय सुरक्षा परिषदेने असेही म्हटले आहे की, या चर्चेचा अर्थ युद्धाचा अंत होत नाही.

वाचन सप्ताह, ग्रंथ प्रदर्शनाचे उद्घाटन

भारतरत्न डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर जयंतीनिमित्त आयोजन

ज्योतिर्मय साहित्य

छत्रपती संभाजीनगर : डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठातील ज्ञानस्रोत केंद्रात आयोजित ग्रंथप्रदर्शन, वाचन सप्ताहाचे उद्घाटन मा.कुलगुरु डॉ.विजय फुलारी यांच्या हस्ते मंगळवारी करण्यात आले. भारतरत्न डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर जयंती महोत्सवानिमित्त ७ ते १४ एप्रिल दरम्यान उपक्रम राबविण्यात येणार आहेत. यानिमित्त ज्ञान स्रोत केंद्र अर्थात विद्यापीठ ग्रंथालयात प्रदर्शन व वाचन सप्ताह आयोजित करण्यात आला आहे. कुलगुरु डॉ.विजय फुलारी यांनी उद्घाटन करून ग्रंथांची पाहणी केली. यावेळी संचालक डॉ.वैशाली खापर्डे, अधिष्ठाता डॉ महेंद्र शिरसाट, डॉ संजय साळुंके, डॉ विना हूंबे, व्यवस्थापन परिषद सदस्य डॉ योगिता होंके पाटील, विद्यार्थी विकास मंडळ संचालक डॉ केलास अंबुरे आदींची उपस्थिती होती.

यामध्ये भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी लिहलेली पुस्तके आणि विविध लेखकांनी

डॉ. आंबेडकर यांच्यावर लिहलेली पुस्तके, संविधानाची मूळ प्रत, महात्मा फुले यांच्या

वरील पुस्तके, राजर्षी शाहू महाराज, डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम, ईतर थोर व्यक्तींची चरित्रे, अजंता पेंटिंग सिव्हील स्ट्रक्चर विषयीचे दुर्मिळ ग्रंथ, राजे शामराज राय रायान राजवंत बहादूर यांनी लिहिलेली देवी विषयक दुर्मिळ हस्तलिखिते व इतर हस्तलिखिते, संस्कृत भाषेतील ग्रंथ, मराठी भाषेतील ग्रंथ, हिंदी भाषेतील ग्रंथ, पाली भाषेतील ग्रंथ, उर्दू भाषेतील ग्रंथ, स्पर्धा परीक्षा पुस्तके, दिवाळी अंक व मासिके, विद्यापीठाशी संबंधित वर्तमान कात्रणे फाईल्स, इत्यादी वाचन साहित्य उपलब्ध करून देण्यात आले आहे. ग्रंथालयात येत्या १२ एप्रिल रोजी सलग १८ तास वाचन उपक्रमाचे आयोजन करण्यात येणार आहे . सर्व प्राध्यापक, विद्यार्थी, जनसामान्य यांनी या वाचन सप्ताह आणि ग्रंथ प्रदर्शनाचा लाभ घेण्याचे आवाहन संचालक डॉ.वैशाली खापर्डे यांनी केले आहे.

मानवाची वाटचाल शून्यातून पुन्हा शून्याकडे...

ज्योतिर्मय साहित्य

विसाव्या शतकात पडलेल्या पावसाचा अभ्यास केला असता असे म्हणा किंवा विसाव्या शतकातील पावसाच्या इतिहास पाहिला असता असे म्हणले तरी वावगे होणार नाही. विसाव्या शतकात पाऊस हा नित्यनेमाने पडत होता. त्यामुळे भारतातील व विशेषतः महाराष्ट्रातील सर्व शेतकऱ्यांची शेतीची सर्व कामे वेळेवर व व्यवस्थित पार पडत असत. त्या काळात नेमची येतो पावसाळा ही म्हणच रूढ झाली होती. त्याच कारण माणूस आणि निसर्ग दोघेही भगवंताने त्यांना नेमून दिलेल्या नियमानुसार वागत होते. आचरण करीत होते. त्यामुळे, निसर्गाचे आणि पर्यावरणाचे संतुलन कायमपणे स्थिर होतं. गरीब अथवा श्रीमंत लोक दोघेही सुखी आणि समाधानी होते. त्यांच्यामध्ये जास्त स्वार्थ किंवा सुखलोलुपता नव्हती. एकमेकांमध्ये द्वेष, मत्सर असतीलही पण ते इतके टोकाचे नव्हते. वेळप्रसंगी अत्यंत आवश्यकतेच्या दृष्टीने तसेच, सामाजिक भान ठेवून बहुतांशी लोक एकदूस-यांना मदत करीत असत. त्यामुळे, गावस्तरावर, जिल्हास्तरावर व राज्यस्तरावर तसेच राष्ट्रीय स्तरावरही संपूर्ण देशात वातावरण शांतता, सलोख्याचे व आनंदाचे होते. परंतु , जसजसा काळ बदलत गेला. विसाव्या शतकाच्या शेवटच्या दशकात हळूहळू माणसामाणसांतील हितसंबंधात बदल होवून माणसामाणसांतील स्वार्थी वृत्ती वाढण्यास सुरुवात झाली. त्यामुळे त्याच्यानियत परिणामस्वरूपाने काही माणसांच्या या स्वार्थी

वृत्तीमुळे सामाजिक स्तरावर असंतुलन निर्माण झाले. त्याच्याच परिणामामुळे एकविसाव्या

शतकाच्या पहिल्या

दशकात तर काही

माणसांच्या स्वार्थीवृत्तीला

तर उधाणच आले.

त्यामुळे, त्यांची वक्रदृष्टी

निसर्गावर पडली. त्याचा

परिणाम असा झाला की,

या स्वार्थी, दूष्ट माणसांनी

निसर्गाच्या मोठमोठ्या

वृक्ष, झाडे यांच्यावर

घाला घालण्यास सुरुवात

केली. जंगलातील अत्यंत

मुल्यवान असे सागवानी मोठे

वृक्ष तसेच, त्यासम दुसरे

मुल्यवान वृक्ष यांची तस्करी

करण हे स्वार्थी, दर्जन लोक

लाखां कोट्यवधी रुपये

कमावू लागले. अशा कुतघ्न,

स्वार्थी लोकांचे हे नीच

दृष्टकृत्य एकविसाव्या शतकाच्या

दुस-या दशकात तर अधिकच

वाढीस लागले. पहिल्या दशकात

तस्करीच्या कामासाठी मोठ्या

प्रमाणात वृक्षतोड होत होती.

परंतु, दुसऱ्या दशकात तर दुस-या

एका वेगळ्या कारणासाठी

दुसरे काही लोक घरांच्या,

बिल्डिंगच्या बांधकामांसाठी

मोठमोठ्या वृक्षांची वृक्षतोड

करू लागले. यासाठी या अशा

लोकांना कारणही तसेच मिळाले.

लेखकाच्या चप्प्यातून...

मधुकर निलेगावकर, पुणे

जखमी झाले आहेत. व कित्येक पादचा-यांचा त्यांची काही चूक नसताना त्यांचा मृत्यूही झाला आहे. याबाबतच्या बातम्या दैनिक वर्तमानपत्रातून नेहमी येत असतात. हे नमूद करण्याचे कारण

एवढेच की, शहराच्या विकासाचा कार्यक्रम राबविण्यात येत असताना सार्वजनिक वाहतूक व्यवस्थेत व रस्त्यांवर, फुटाथवर अतिक्रमण करणा-या व गुंडगिरी करणा-या लोकांवर संबंधित शासकीय व निमशासकीय यंत्रणांमार्फत योग्य ती कडक कारवाई संबंधित अवैध व दृष्टकृत्ये करणा-या लोकांवर झालीच पाहिजे. सर्वसामान्य लोकांना त्यांचे दैनंदिन जीवन सहजपणे व आनंदाने जगता आले पाहिजे. विशेष म्हणजे जेष्ठ नागरिकांना त्यांचे दैनंदिन व्यवहार त्यांना सहजपणे करता आले पाहिजेत. तरंच, ख-या अर्थाने पुणे महानगर स्मार्ट सिटी होईल किंवा होण्याचा मार्गावर आहे असे म्हणणे वावगे होणार नाही. पण, सध्याच्या काळात वस्तुस्थिती मात्र वेगळी होती आहे. रस्त्यावरून बहुतांशी दोनचाकी, चारचाकी वाहनचालक ट्रक, टेंपोचे वाहनचालक यांनी बेशिस्त पध्दतीने, नियमाविरुद्ध वाहने चालविल्यामुळे अनेक अपघात झाले आहेत व होत आहेत. (क्रमशः)

लोककलांचे अभ्यासक - प्रतिभावंत कवी अशोक जी परांजपे

ज्योतिर्मय साहित्य

महाराष्ट्रातील लोककला संशोधक, गीतकार, नाटककार.अशोकजी परांजपे यांचा जन्म ३०-मार्च १९४१रोजी सांगली जिल्ह्यातील हरिपूर येथे झाला. त्यांचे वडील गणेश परांजपे हे आयुर्वेद दार्चार्य होते. हरिपूर ही भूमी नाटककार गोविंद बल्लाळ देवल यांच्या नावाने ओळखली जाते. त्यांचे ग्रामसंस्कृतीशी अतूट नाते होते. शालेय जीवनापासूनच सांगली परिसरातील लोककलांचे विलक्षण आकर्षण त्यांना वाटू लागले. शाहीर आनंदराव सूर्यवंशी, शाहीर बापूराव विभूते, तमाशा कलावंत शंकर तात्या सावजळकर, काळू बाळू अशा लोककलावंतांशी त्यांचा सततचा संपर्क होता.

अशोक जी परांजपे यांची आणि माझी पहिली ओळख झाली ती साहित्य-संस्कृती मंडळाने आयोजित केलेल्या नवलखक शिबिरात. १९८२ सालात ते बोर्डी तालुका डहाणू इथे झाले होते. मी शिबिरार्थी होतो. अशोक जी परांजपे शिबिरात मार्गदर्शक होते. दुसऱ्यांदा भेट झाली ती जळगावच्या अखिल भारतीय मराठी साहित्य संमेलनात . मी सहचिटणीस होतो. संमेलनात लोककला लोककलाकारांचा कार्यक्रम होता. त्यावेळी ते आयएनटी चे संचालक होते. आधीची ओळख असल्यामुळे त्यांनी मला मंचावर सहकार्यासाठी बोलवले होते. त्यावेळेस अनेक लोककलाकारांना जवळून पाहता आले. त्यांच्याशी संवाद झाला. तेवढ्या वेळात ही अशोकजींनी काही कलाकारांशी माझा परिचय करून दिला. शाहीर विठ्ठल उमप हे कार्यक्रमात होते.

अशोकजींचा मुळातच स्वभाव गप्पिष्ट होता. ते गप्पांमध्ये रंगून जात. आणि समोरचाही तल्लीन होउन गप्पा ऐकत असे.याचा अनुभव मला शिबिराच्या काळात आला होताच. शिबिराचे ठिकाण समुद्रकिनाऱ्या जवळ असल्याने बऱ्याच वेळा रात्री समुद्रकिनाऱ्यावर गप्पा करत आम्ही वेळ घालवायचो. त्यांचे बोलणे समोरच्याला गुंगवून टाकायचे. एक वेगळाच आनंद त्या गप्पा गोष्टींमधून मिळायचा हे मात्र नक्की. संवेदनशील मनं, प्रतिभा, सर्जनशीलता, कामावरच प्रेम, निष्ठा अनेक गुणांचे मिश्रण त्यांच्यात होतं.

अशोकजी परांजपे हे मराठी साहित्य आणि सांस्कृतिक क्षेत्रातील एक बहुआयामी व्यक्तिमत्त्व होते. ते प्रामुख्याने सिद्धहस्त गीतकार, नाटककार आणि लोककलांचे गाढे अभ्यासक म्हणून ओळखले जातात

अवघे गरजे पंढरपुर, चालला नामाचा गजर, कैवलयाच्या चांदण्याला भुकेला चकोर, चंद्र व्हा हो पांडुरंगा, मन करा थोर, केशवाचे भेटी लागलेसे पिसे.., पाहू द्या रे मज विठोबाचे रूप, तुझिया गे चरणी चा झालो, ही नाट्यगीते. दिनांचा कैवारी दुःखीतांचा सोयरा, नाम आहे आदि अंती, विनायका हो सिद्ध गणेशा, अशा गीतांमधून रसिक भक्तीभावाने भक्तिरसात चिंब भिजतात. तर केतकीच्या बनी तिथे नाचला ग मोर..

नाविका रे वारा वाहे रे, एकदाच यावे सख्या.. पाखरा जा दूर देशी, वाट इथे स्वप्नातील, पैलतीरी रामा माजी, कोणीतरी निंदावे वा वंदावे, सहज तुला गुपित एक, दारी पाऊस पडतो रानी पारवा भिजतो.. या भावगीतातून रसिक एका वेगळाच भावविश्वात निद्रम जात असल्याचा अनुभव येतो.

नाविका रे वारा वाहे रे डौलाने

हाक जरा आज नाव रे... अशोकजीचे शब्द, अशोक पक्की यांचे संगीत, आणि सुमन कल्याणपुरकर यांचा गोड आवाज, असे मिश्रण असलेले गाणे खूपच लोकप्रिय झाले. १९७५ सालचा उत्कृष्ट गीतांचा पुरस्कार त्याला मिळाला. समुद्रकिनारा... त्या पाण्याची निळाई.. किनाऱ्यावरची नारळाची झाड.. तो नावाडी.. सगळे चित्र, नाविका रे.. वारा वाहे रे... गाणं ऐकताना डोळ्यासमोर उभ राहत. तर केतकीच्या बनी तिथे नाचला ग मोर.. गाणं ऐकताना मोराचं नृत्य डोळ्यासमोर उभा राहतं. शब्द आणि सुरांची जादूच म्हणावी लागेल.

आषाढी कार्तिकी एकादशी ला

अवघे गरजे पंढरपुर... आणि पाहू द्या रे

मज विठोबाचे रूप.. ऐकता ऐकता

आपण पंढरपूरला वारकऱ्यांमध्ये सामील

होऊन जातो. हे लक्षातही येत नाही

अक्षरशः पंढरपूरचा तो वारकरी मेळा

आणि पांडुरंग समोर उभा ठाकतो. अशी

ताकद या गीतांमध्ये आहे.

(क्रमशः)

जात्यावरच्या
ओव्या.....

आला सण आखाजीचा
राळे कांडुण ठेवते,
बाळगोपाळाला
गोड कान्होले करते ||५८२||

आला सण आखाजीचा
झोका बांधला वडाला
लेकी, सुना झोक्यावर
वाक पडला फांदीला ||५८३||

©® सौ. मनोरमा बोराडे
छत्रपती संभाजी नगर
मो. 70207 33758

मनोपनिषद अर्थात मनाचे
श्लोक-भाग १६

ज्योतिर्मय साहित्य

समर्थ असे सांगतात की अति शोक हा मोहातून निर्माण होतो. मोह म्हणजेच लोभ किंवा वासना. असे षडरिपूंचे मायाजाल आपल्याला जगण्यात किंवा ज्या अनंत अशा राघवाच्या मार्गावर आपल्याला चालायचे आहे त्यापासून परावृत्त करते. माणसाने त्यातून बाहेर पडले पाहिजे.

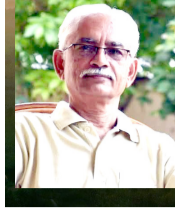
इच्छेतून वासना निर्माण होतात. वासनेतून काम किंवा षडरिपू निर्माण होतात. त्यात आपण अडकलो की जन्ममरणाच्या चक्रातून आपली सुटका नाही. आपण पुन्हा पुन्हा जन्म घेत राहतो आणि मृत्यू पावत राहतो. माणसाचे अंतिम ध्येय मोक्ष हेच आहे. म्हणूनच मरणाचा अति शोक न करता आपल्यालाही एक दिवस त्याच मागिने जायचे आहे हे लक्षात ठेवून आपले कर्तव्य करीत राहणे महत्त्वाचे आहे.

आपल्या संस्कृतीत जे चार आश्रम सांगितले आहेत, त्यातील वानप्रस्थाश्रमाची कल्पना फार सुंदर आहे. ती यासाठी फार उपयोगी पडते. वानप्रस्थाश्रमात संसारातील लक्ष हळूहळू काढून घ्यायचे असते. आजच्या काळात प्राचीन काळाप्रमाणे वानप्रस्थाश्रम शक्य नाही.

परंतु काही ठराविक वयानंतर मुलांच्या बरोबर संसारात राहताना आपली आसक्ती हळूहळू कमी करायला हवी. ही आसक्ती जोपर्यंत कमी होत नाही, तोपर्यंत मुलांच्या संसारात अप्रत्यक्षपणे

उगवतीचे रंग

विश्वास देशपांडे
चाळीसगाव
मो. ९४०३७४९३९२

आपली ढवळाढवळ सुरूच राहते आणि त्याचे प्रमाण अति वाढले म्हणजे मुलांना देखील आपण नकोसे होतो. ही आसक्ती सोडता आली तर अंतकाळी जो मोह किंवा लोभ शिल्लक राहतो, तो राहणार नाही आणि त्यामुळे जन्ममृत्यूच्या फेऱ्यातून आपली सुटका होऊ शकेल.

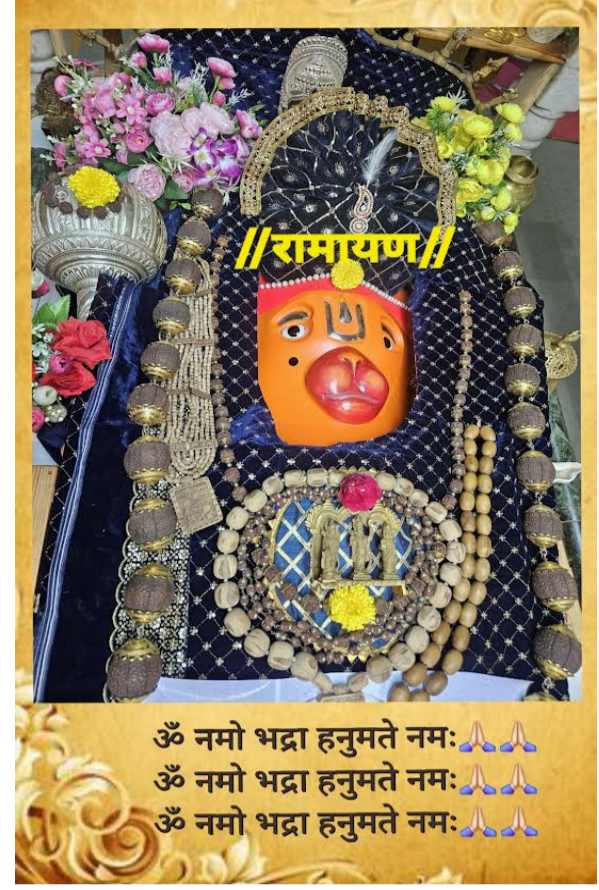
स्वसंवाद : माझ्या प्रिय व्यक्तींबद्दल असलेले माझे प्रेम हे आसक्तीत तर बदलत नाही ना?

मृत्यू अटळ आहे ही जाणीव मी खरंच मनापासून स्वीकारली आहे का?

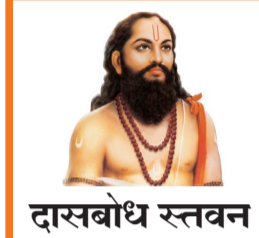
दुःखाच्या प्रसंगी मी खचून जातो की कर्तव्य मार्गावर स्थिर राहण्याचा प्रयत्न करतो?

संसारातील मोह आणि लोभ कमी करण्यासाठी मी काही प्रयत्न करतो का?

माझ्या आयुष्याचे अंतिम ध्येय केवळ संसारापुरते मर्यादित आहे की आत्मोन्नतीकडेही माझे लक्ष आहे? (क्रमशः)

ॐ नमो भद्रा हनुमते नमः
ॐ नमो भद्रा हनुमते नमः
ॐ नमो भद्रा हनुमते नमः

दासबोध स्तवन

उज्वला धर्माधिकारी,
पुणे, मो. ७५८८२ ३५६४६

देहान्त निरूपण

ज्योतिर्मय साहित्य

सद्गुरू शरण गेल्यावर ते आपली काळजी वहाण्यास सदैव तत्पर असतात. एकदा का परमार्थाच्या मार्गाला लागला तर कितीही अडचणी आल्या तरी पैलतीरावर सुखरूप पोहचवण्याचे कार्य सद्गुरू करतात. आपण त्यांच्या विचारांवर गाढ श्रद्धा ठेवली पाहिजे. त्यांच्या विरुद्ध कोणतेही वाईट कर्म करू नये. एकदा का त्यांना शरण गेला तर शिष्याला अनेक प्रकारे सांभाळून परमार्थामध्ये लहानाचा मोठा करतात. त्याची आध्यात्मिक प्रगती करतात. त्याच्या तील अज्ञानत्व संपवून टाकतात व पूर्ण पुणे ज्ञानी बनवतात. सद्गुरू ची भक्ति ज्यांचे कडून होते ते धन्य होय. सद्गुरूंच्या भक्ति मुळे साधक मोक्षास पात्र ठरतो. मनापासून ख-या श्रद्धेने सद्गुरूंच्या पायाशी सतत नतमस्तक व्हावे.

देहबुद्धीचा त्याग करून, भगवंताचे अनुसंधान राखावे. शुध्द वातावरण व पवित्र आचरण ठेवावे देह मनाने सतत वृत्ती स्थिर ठेवावी. स्वतः सुधारण्यासाठी प्रयत्न करावा. विषयाची व लौकिकाची आस सोडावी. कोणाचेही मन न दुखवता सर्वांनी प्रेमाने आदराने वागावे, मनुष्य जन्माला आलो आहोत तर हा देह माझा !! असे न म्हणता परमार्थाचे साधन समजावे. सर्वांनी देवकृप होण्याचा प्रयत्न करावा. मनामध्ये सतत भगवंताची स्मृति आणि कर्तव्याच्या जागृतीची जाणिव ठेवावी.

||जय जय रघुवीर समर्थ||

||श्रीराम जय राम जय राम||

दशक सातवा समाप्त

श्री क्षेत्र नैमिष्यारण्य
भागवत कथा व
हरिनाम सप्ताह

भागवत कथाकार :

आदरणीय श्री चैतन्य महाराज देगलूरकर
कथेचे श्रवण करताना धावते संकलन
मधुकर बोरीकर 9403061886

पुढे....

तुम्ही कथा ऐकता तो व मी बोलता हाही यज्ञच आहे. मी बोलतो आहे तो वाग यज्ञ आहे. तुमचा आमचा जन्म सुद्धा यज्ञातूनच झाला आहे. आईच्या गर्भाशय नामक यज्ञ कुंडात पित्याचे रेंताची आहुती पडते. इतकी पवित्र भावना जगात कोठेही सांगितली जात नाही.

कर्म करताना त्या कर्माच्या ज्याच्या साठी केला त्या भावनेच्या विरुद्ध कांही होऊ नये.

माझ्या पतीचा अपमान होऊ नये, त्यांच्या मानाचे रक्षण करणे हा सतीचा धर्म आहे. म्हणून तीने प्राण त्याग केला.

भामती ही टीका मधुसूदन सरस्वतीची आहे. काव्य का निर्माण करावे याचा विचार करताना असे सांगितले आहे की यश, श्री, कल्याण प्राप्ती, साठी व बायको जितके काळजीने सल्ला देते त्या साठी काव्य निर्मिती करावी.

मातृ देवो भव म्हणजे आईला देव मानणारा तू हो असा त्याचा अर्थ आहे.

ज्ञानोबा यांचा उपदेश हा मातृ संमित उपदेश आहे. आई मुलाला सांगेल असा.

पिता, पुत्र श्वसुर, जावई पितृ, स्नुषा या सर्वांच्या धर्माचा उपदेश या 7 अध्यायात केला आहे.

पुढील 11 अध्यायात नारद महर्षींनी असे सांगितले आहे की कली युगात सर्वात कठीण काय असेल, तर इंद्रियांवर ताबा मिळविणे हे आहे. उपस्थ (काम) व जिद्धा हे दोन्ही सांभाळणे अती कठीण.

हरी बोला, हरी बोला, नाहीतर अबोला, व्यर्थ गलबला करू नये.

एकदा दात व जिभेचे भांडण झाले. दंत कह जीभ को हम है बत्तीस तु मत इतराना

एकवार चाबाये जीभ कहे दात को अगर टेडी चालू तो 32 के 32 गीर जाय.

रसनेवर ताबाच हवा. उत्तपाद याला दोन स्त्रिया आहेत सुनिती आणि सुरुची. सुरुची राजाची लाडकी तर सुनिती नावडती. सुनितीचा पुत्र ध्रुव होता. क्रमशः....

मीपणा ठेवून देवाकडे पाहणाऱ्यास त्याची प्राप्ती होत नाही.

ओळखीन असे म्हणून जो देवाजवळ गेला, त्याला काहीच प्राप्ती होणार नाही. मीपणाने जो देवाला पाहू जातो, त्याला देवाची प्राप्ती होत नाही. आपला अहंकारच देवाच्या प्राप्तीच्या आड येतो; आणि तो बरोबर घेऊनच जर आपण देवाला शोधू लागलो तर तो कसा सापडेल ? आपल्या आणि देवाच्यामध्ये आपल्या अहंकाराचा पातळ पडदा असतो, आणि तो असल्यामुळे आपल्याला देव दिसत नाही. तो दूर करा म्हणजे देव दिसू लागेल.

व्यापार चांगला चालला नाही म्हणजे मग विचारायला येता की, तुम्ही व्यापार करायला सांगितला पण चांगला चालत नाही; पण त्याचबरोबर नामस्मरण करायला सांगितले होते आणि ते करीत नाही, हे मात्र सांगायचे नाही ! नामस्मरण केल्याने व्यापारात बिघाड येईल का ? तुम्ही म्हणाल की, आमच्या संसारात तुम्ही बिघाड करायला सांगता; परंतु मी बिघाड करायला सांगत नसून, माझ्या सांगण्यावरून तुम्ही नामस्मरण केले तर उलट तो चांगलाच होईल. काळजी न करता संसार करा. रामाला जे करायचे, ते तुम्ही काही केले तरी करायला तो चुकत नाही. मग काळजी

करून तरी काय होणार आहे ? जे भोगायचे ते कष्टाने भोगण्यापेक्षा आनंदाने भोगलेले काय वाईट ! जे जे आघात होतील ते त्याचे म्हणून त्याच्याकडे पाठवावेत. आपल्याला त्यांच्याशी कर्तव्य नाही असे समजत जावे. आपल्याला नवस करायचा असेल तर असा करावा की, " मला तू ज्या स्थितीत ठेवशील त्या स्थितीत आनंद दे, म्हणजे मला समाधान राहील. दुसरे काही मागण्याची इच्छाच होऊ देऊ नको " असे मागावे, म्हणजे आपल्याला त्याचे होऊन राहता येईल. मनष्याची शांती बिघडायला जगामध्ये दोनच कारणे आहेत. एक म्हणजे आपल्याला हवे ते न येणे, आणि दुसरे म्हणजे आपल्याला नको ते येणे. या दोन्हीपैकी आपल्या हातामध्ये एकही नाही; मग आपण दुःख का करावे ? भगवंताच्या नामाची एकदा गोडी लागली ना, की सर्व काही साधते. नाम अभिमानाचा नाश करते. नामाने हवे-नको-पणाची बुद्धी होत नाही. साधुसंतानी आवर्जून सांगितलेले हेच नाम तुम्ही सतत घेऊन समाधानाचा शाश्वत ठेवा मिळवा.

भगवंताजवळ असे काही मागा, की पुन्हा दुसरे काही हवेसेच वाटणार नाही.

श्री ब्रह्मचैतन्य
गोंदवलेकर महाराज

ज्योतिर्मय साहित्य

देवाला आपण जाणू म्हणून तो जाणला जाईल का ? मला ब्रह्म कळले म्हणून शब्दाने सांगितले तर ब्रह्म कळले असे होत नाही. जो ब्रह्म कळले असे म्हणतो, त्याला खरे म्हणजे काहीच कळले नाही असे होते. ते कळून घेऊ म्हणून कळत नाही; ते न कळतच कळते, आणि मग ' मला कळले ' ही भावनाच तिथे राहात नाही. मी ब्रह्माला

आरोग्य संजीवनी

फास्ट फूड आणि प्रक्रिया केलेले अन्नपदार्थ टाळण्यासाठी कोणते पर्याय उपलब्ध आहेत?

ज्योतिर्मय साहित्य

आजच्या वेगवान आणि धावपळीच्या जीवनात, फास्ट फूड आणि प्रक्रिया केलेले अन्नपदार्थ खाणे सोपे झाले आहे. भूक लागल्यावर लगेच ऑर्डर करणे किंवा पॅकबंद स्नॅक्स खाणे हा एक सोयीचा उपाय वाटतो. पण, या पदार्थांमध्ये जास्त प्रमाणात मीठ, साखर, अस्वास्थ्यकर स्निग्ध पदार्थ () आणि रसायने असतात, जे आपल्या आरोग्यासाठी खूप हानिकारक आहेत. यामुळे वजन वाढणे, मधुमेह, उच्च रक्तदाब आणि हृदयविकारांसारख्या गंभीर समस्या निर्माण होऊ शकतात. सुदैवाने, या पदार्थांना पर्याय म्हणून अनेक आरोग्यदायी आणि चविष्ट पर्याय उपलब्ध आहेत.

१. घरचे जेवण हा सर्वोत्तम उपाय: फास्ट फूड टाळण्याचा सर्वात चांगला आणि सोपा मार्ग म्हणजे घरचे जेवण. बाहेरून आणलेल्या पदार्थांऐवजी घरी बनवलेले ताजे पोहे, उपमा, पराठे, थालीपीठ किंवा सँडविच नाशत्यासाठी उत्तम आहेत. दुपारच्या आणि रात्रीच्या जेवणासाठी घरी बनवलेली ताजी पोळी-भाजी, डाळ-भात किंवा खिचडी हे अधिक पौष्टिक आणि आरोग्यदायी पर्याय आहेत. घरचे अन्न तयार करताना आपण तेल, मीठ आणि मसाल्यांचे प्रमाण

नियंत्रित करू शकतो, ज्यामुळे ते अधिक पौष्टिक आणि सुरक्षित बनते.

२. 'स्मार्ट स्नॅक्स' निवडा:

ऑफिसमध्ये किंवा प्रवासात भूक लागल्यास चिप्स, बिस्किटे किंवा पॅक केलेले स्नॅक्स खाण्याऐवजी काही आरोग्यदायी पर्याय जवळ ठेवा. भाजलेले चणे, शेंगदाणे, मखाना, भेल, मुरमुरे, शेंगदाणा लाडू किंवा ताजी फळे हे उत्तम पर्याय आहेत. दही, ताक, लिंबू पाणी किंवा नारळ पाणी यांसारखी पेये सोडा आणि कृत्रिम साखरेच्या पेयांऐवजी अधिक आरोग्यदायी आहेत.

३. प्रथिने आणि फायबरयुक्त पदार्थांवर भर द्या:

प्रथिने आणि फायबरयुक्त पदार्थ भूक लवकर शांत करतात आणि पोट भरलेले

संकलन -
डॉ. प्रमोद ढेरे (निसर्ग उपचार तज्ञ)
पिंपरी-चिंचवड, पुणे.
आरोग्यविषयक व्याख्याते व लेखक
संपर्क - ९२ ७९ ६६९ ६६९

ठेवतात, ज्यामुळे तुम्हाला वारंवार खाण्याची इच्छा होत नाही. कडधान्ये (जसे की मूग, हरभरा), डाळी, भाज्या आणि फळांचा आहारात समावेश करा. सलाड, सूप आणि अंकुरित कडधान्ये

() हे चांगले स्नॅकिंग पर्याय आहेत. यामुळे पचनक्रिया सुधारण्यासही मदत होते.

४. अन्न नियोजन करा:

आठवड्याभरासाठी जेवण आणि स्नॅक्सचे नियोजन केल्यास फास्ट फूडवर अवलंबून राहणे कमी होते. जर तुम्हाला वेळ मिळत नसेल, तर आठवड्याच्या शेवटी भाज्या चिरून ठेवणे किंवा काही पदार्थ (उदा. डाळी भिजवून ठेवणे) आधीच तयार करून ठेवल्यास वेळ वाचतो आणि अचानक बाहेरचे खाण्याची गरज भासत नाही.

५. पाण्याची बाटली जवळ ठेवा: अनेकदा आपल्याला भूक लागल्यासारखे वाटते, पण ती तहान असते. शरीरात पाण्याची कमतरता () असल्यास मेंदू भुकेचा चुकीचा संदेश देऊ शकतो. त्यामुळे, दिवसभर पुरेसे पाणी पिणे महत्त्वाचे आहे. पाणी पिण्याने अनावश्यक खाणे टाळता येते आणि शरीर हायड्रेटेड राहते.

या सोप्या उपायांचा अवलंब केल्यास फास्ट फूड आणि प्रक्रिया केलेले पदार्थ टाळून तुम्ही एक निरोगी आणि आनंदी जीवन जगू शकता. हे पर्याय केवळ आरोग्यासाठीच चांगले नाहीत, तर चवीलाही उत्कृष्ट आहेत.

स्मार्ट शेअरिंग सायकल उपक्रमाचा पिंपळे सौदागर मध्ये प्रारंभ

ज्योतिर्मय साहित्य पुणे - "ईझी पॅडल" अंतर्गत "स्मार्ट शेअरिंग सायकल" हा उपक्रम पर्यावरण, इंधन बचत आणि शारिरीक तंदुरुस्तीसाठी उपयुक्त असून स्मार्ट सिटी म्हणून ओळख निर्माण करणाऱ्या पिंपरी चिंचवडसाठी पुरक असल्याचे प्रतिपादन भाजपाचे शहराध्यक्ष तथा नगरसेवक शत्रुघ्न बापू काटे यांनी केले. पिंपरी चिंचवड महापालिका आणि "ईझी पॅडल" यांच्या संयुक्त विद्यमाने पिंपळे सौदागर येथे सुरु करण्यात आलेल्या जागतिक स्तरावरील जर्मन तंत्रज्ञानावर आधारित स्मार्ट शेअरिंग सायकल या उपक्रमाच्या उद्घाटन प्रसंगी ते बोलत

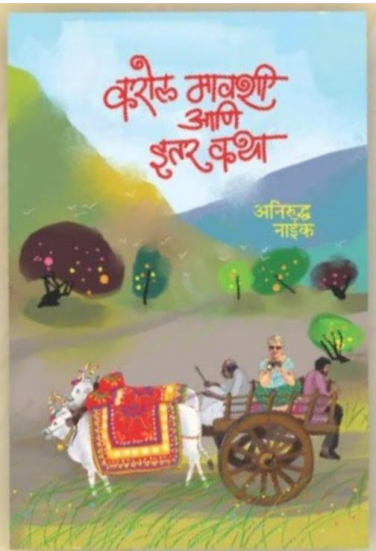

होते. या उपक्रमाचे उद्घाटन शत्रुघ्न बापू काटे आणि राष्ट्रवादी काँग्रेस अजित पवार गटाचे नगरसेवक विठ्ठल नाना काटे यांच्या शुभहस्ते करण्यात आले. मंगळवार दि. ७ रोजी लिनियर गार्डन येथे झालेल्या या कार्यक्रमास भाजपाच्या नगरसेविका डॉ. कुंदाताई भिसे, अनिता काटे, उन्नती सोशल फाउंडेशनचे संस्थापक संजय भिसे, चॅलेंजर पब्लिक स्कूलचे संस्थापक संदिप काटे यांची प्रमुख उपस्थिती होती. यावेळी प्रमुख पाहुण्यांनी

सायकलवर फेरी मारून या उपक्रमाबद्दल समाधान व्यक्त केले. वर्तमान स्थितीत नाशिक फाटा ते वाकड या दरम्यान शेअरिंग सायकलचा हा उपक्रम राबविण्यात येणार असून शंभर सायकली उपलब्ध करून देण्यात आल्या आहेत. मिनिटाला पंचवीस पैसे आणि मासिक पास २४९ रु. अशा स्वरूपाचा दर या सायकलीसाठी आकारण्यात आला असल्याची माहिती ईझी पॅडलचे प्रमुख प्रत्युश श्रीनिवासन यांनी दिली. कार्यक्रमाचे सुत्रसंचलन आणि आभार प्रदर्शन महानगरपालिकेचे जनता संपर्क अधिकारी प्रफुल्ल पुराणिक यांनी केले.

अनिरुद्ध नाईक यांच्या दोन कथा संग्रहांचे रविवारी प्रकाशन

ज्योतिर्मय साहित्य छत्रपती संभाजीनगर - आर्किटेक्ट डॉ. अनिरुद्ध नाईक लिखित लिंबावरचे पूर्वज आणि करोल मावशी व इतर कथा या दोन कथासंग्रहांचे प्रकाशन रविवार, १२ एप्रिल रोजी खोकडपुण्यातील महसूल प्रबोधिनी सभागृहात सायंकाळी ६.०० वाजता होणार आहे. जेष्ठ लेखक आणि समीक्षक डॉ. वासुदेव मुलाटे यांच्या हस्ते प्रकाशन असून, महापौर समीर राजूकर प्रमुख पाहुणे म्हणून उपस्थित राहणार आहेत. या कथासंग्रहावर डॉ. शिवाजी हुसे, तसेच चित्रकार आणि लेखक सरदार जाधव भाष्य करणार आहेत.

राष्ट्रीय लोककलावंत दिव्यांग निराधार संघर्ष जिल्हासमितीवर रज्जाक शेख

ज्योतिर्मय साहित्य श्रीरामपूर - राष्ट्रीय स्तरावर लोककलावंत दिव्यांग निराधार समिती लोककलावंतांच्या न्याय व हक्कासाठी संघटन उभे करून सर्व कलावंतांना एकाच छत्राखाली आणून त्यांची कला शासन दरबारी जीवत ठेवून त्यांना व्यासपीठ मिळवून देण्यासाठी वेगवेगळ्या पद्धतीने प्रयत्न करते. उपक्रम घेऊन

कलेची आवड निर्माण करून ग्रामीण भागातील कलावंतांना व्यासपीठ उपलब्ध करून देण्यात येते. अशा राष्ट्रीय पातळीवर कार्य करणाऱ्या लोककलावंत दिव्यांग निराधार संघर्ष समितीच्या अहिल्यानगर

जिल्हाकार्याक्षपदी ग्रामीण कवी, मराठी लेखक, साहित्यिक तथा अभिनेता रज्जाकभाई शेख यांची निवड करण्यात आली. श्रीरामपूर येथील शासकीय विश्रामगृहात समितीचे राष्ट्रीय संस्थापक संदीपकुमार बोरकर यांनी विभागीय अध्यक्ष

सुभाष सोनवणे, अहिल्यानगर जिल्हाध्यक्ष नानासाहेब डोंगरे, श्रीरामपूर तालुकाध्यक्ष ग्रामीण कवी आनंद साळवे यांच्या उपस्थितीत निवडीचे पत्र दिले. यावेळी श्रीरामपूर निवडीचे पत्र दिले. यावेळी श्रीरामपूर शाखेच्या फलकाचे अनावरण मान्यवरांच्या शुभहस्ते करण्यात आले. यावेळी समितीची ध्येयधोरणे आणि इतिहास मांडण्यात आला. अनावरण प्रसंगी सुनीता वाळुंज, रवेता सावंत, वसंत साळवे,

सत्तार शेख, बाळासाहेब मनतोडे, शैला मुंतोडे, दिगंबर गोंधळी, कल्पना निंबोकार आणि पिंपळा, डवरी गोसावी, बहुरूपी, पोतराज, भराडी, वासुदेव, आराधी, वाघे मुरळी आदी लोककलावंत मोठ्या प्रमाणावर उपस्थित होते. रज्जाक शेख यांच्या वडिलांचा लोककलावंत वारसा पुढे नेत असल्याबद्दल आणि जिल्हा समितीवर निवडीप्रसंगी सर्वांनी शुभेच्छा दिल्या.

सत्तार शेख, बाळासाहेब मनतोडे, शैला मुंतोडे, दिगंबर गोंधळी, कल्पना निंबोकार आणि पिंपळा, डवरी गोसावी, बहुरूपी, पोतराज, भराडी, वासुदेव, आराधी, वाघे मुरळी आदी लोककलावंत मोठ्या प्रमाणावर उपस्थित होते. रज्जाक शेख यांच्या वडिलांचा लोककलावंत वारसा पुढे नेत असल्याबद्दल आणि जिल्हा समितीवर निवडीप्रसंगी सर्वांनी शुभेच्छा दिल्या.

ऑनलाइन 'श्री शुक रामायण कथा' यशस्वीरीत्या संपन्न

ज्योतिर्मय साहित्य पुणे - अभिज्ञान, पुणे यांच्यावतीने आयोजित करण्यात आलेली 'श्री शुक रामायण कथा' ही ऑनलाइन स्वरूपातील त्रिदिवसीय कथा ६, ७ आणि ८ एप्रिल २०२६ या कालावधीत सायंकाळी ७ ते ८ या वेळेत अत्यंत उत्साहपूर्ण वातावरणात यशस्वीरीत्या संपन्न झाली. या कथामालेचे निरूपण डॉ. चंद्रहास शास्त्री सोनपेठकर यांनी केले. त्यांच्या ओघवत्या आणि प्रभावी शैलीत सादर झालेल्या श्रीरामकथेने श्रोत्यांना अक्षरशः मंत्रमुग्ध केले. श्रीरामाच्या आदर्श जीवनमूल्यांचे, धर्मनिष्ठेचे आणि कर्तव्यपरायणतेचे त्यांनी केलेले सखोल विवेचन उपस्थितांना अंतर्मुख करणारे ठरले.

तीन दिवस चाललेल्या या ऑनलाइन

कथेत विविध भागामधून मोठ्या संख्येने भाविकांनी सहभाग नोंदविला. झूम माध्यमातून पार पडलेल्या या कार्यक्रमात श्रोत्यांनी घरबसल्या दिव्य रामकथेचा अनुभव घेतला. कथेदरम्यान निर्माण झालेल्या आध्यात्मिक वातावरणामुळे अनेकांनी आपल्या प्रतिक्रिया व्यक्त करत समाधान आणि आनंद व्यक्त केला. या उपक्रमामुळे रामकथेचे महत्त्व आणि भारतीय आध्यात्मिक परंपरेचा संदेश अधिक व्यापक स्तरावर पोहोचल्याची भावना आयोजकांनी व्यक्त केली. अशा प्रकारच्या उपक्रमांमुळे समाजात संस्कार, मूल्ये आणि आध्यात्मिक जागृती निर्माण होण्यास निश्चितच हातभार लागणार असल्याचे मत उपस्थितांनी व्यक्त केले.

सत्कार-सोहळा

कॅट व्यापारी सिडको हडको संघटना व व एस पी ग्रुप तर्फे छत्रपती संभाजी नगर जिल्हा परिषदेचे नवनिर्वाचित समाज कल्याण सभापती *श्री बालाजी सोनटक्के* (Rtd Acp) यांचा भव्य सत्कार आज करण्यात आला. यावेळेस अनंत बोरकर, कृष्णा ठोंबरे, सुभाष पुजारी, रामलाल शिंदे, कैलास लांडगे, वसंत जाधव, प्रल्हाद पाटकर, दिलीप राठोड आदी उपस्थित होते.

एकांकिका

मायेचा ओलावा

लेखक - अरुण वि.देशपांडे, पुणे, मोबाईल- 9850177342

कालच्या अंकावरून पुढे.....
 ■ आई- असे म्हणून सुटका नाही होणार हं तुमची ! मला काही चार हात नाहीत, मलाही माझे ऑफिस आहे, वर्कलोड टेश्चन असते मला.
 ■ बाबा- आम्हाला माहिती आहे, पण, घरातली काम करायची सवय लावून घेणं काही केल्या जमेना बघ
 ■ भाई- बाबा, आई सांगेल तसं आणि तितकंच काम करून तर पहा, लागेल हळूहळू सवय
 ■ दिदी- बोलला बघा आईचा चमचा, लाडका लेक, भाई, लिमिट झाली हं तुझी चक्क बाबांना सांगतोय तू तर
 ■ आई- दिदी, बाबाचं एक ठीक, पण तुझं काय ?
 तू म्हणजे तर "मला पहा नि फुलं वहा, स्टार्डलची झालीस
 ■ भाई- आई, आजचा कोटा पूर्ण झालाय, तू जा ऑफिसला, दुपारी शाळेतुन आलो की मी देईन लक्ष
 ■ आई- बघ दीदी, तुझा लहान भाऊ, पण मोठ्या भावासारखं तुझ्या मदतीला धावतो नेहमी ..
 ■ दिदी- आई, तुला असेल त्याचे कौतुक, मला अजिबात नाही !
 ■ बाबा- चला, मी तर निघालो ऑफिसला, बाय, गेलो रे मी..
 (दिदी नि भाई शाळेच्या बससाठी निघतात तिथे गेल्यावर)
 (थकलेली आई खुर्चीत बसून हताशपणे स्वतःला म्हणते-)
 ही दिदी, भाईची मोठी बहीण कधी होणार कुणास ठाऊक, ?
 दृश्य संपते.....

◆ एकांकिका- मायेचा ओलावा-दृश्य-२ (रविवार सुट्टीचा दिवस - सगळी संडे मूडमध्ये.. आई-बाबा, दीदी, भाई, एकाचवेळी समोरासमोर बसून बोलतात ते रविवारी आणि आडवारी आलेल्या सुट्टीच्या दिवशी..
 एरव्ही यातल्या कुणालाही एकमेकांशी बोलायला वेळच नसतो.. हे आजकालचे सर्रास दिसणारे चित्र या घरातही आहे..)
 दृश्य- (आईचा आवाज किचन मधून येतोय- ती स्वानंदीला म्हणजे दिदीला म्हणते आहे-)
 ■ आई - स्वानंदी- ए दीदी.. टेबलावर नाश्याची तयारी कर बरं..!
 ■ दीदी- ए आई, काम करण्याचा अजिबात मूड नाहीये, तू भाईला सांग, बघ कसा बसलाय आयतोबा.
 ■ भाई- का ग दीदी- दरवेळी माझ्यावरच का बरे घसरते तुझी गाडी हे बरं आहे तुझं, कधी बघाव, तू मला टागट करतस..
 ■ बाबा- दीदी- आणि भाई, तुम्ही दोघे एकमेकांशी चांगल्या शब्दात बोलू शकत नाहीत का रे कधी ? (किचनमधून हॉलमध्ये येत, टेबलावर नाश्ता आणून ठेवत आई म्हणते-)
 ■ आई- अहो मुलांचे बाबा- तुमचे एरव्ही तर लक्ष नसते घरात, आज तुम्हाला ही जाणवले की- या दोघा-बहीण-भावाचे अजिबात पटत नाही.
 ■ बाबा- दीदी मोठी बहीण आहे, भाई धाकटा भाऊ आहे, पण पाहावे तर चित्र उलटचे दिसते.. आपली स्वानंदी दीदी अजून मोठी व्हायला तयारच नाहीये.
 ■ भाई- थॅव्यु बाबा ! तुम्ही माझ्या मनातले बोललात. पुढे उद्याच्या अंकात.....

कृषि-सागर

सागर राजेंद्र सोनवणे
BSc. Agri.
मो. 77578 47104
ताडपिंपळगाव ता.कन्नड जिल्हा छत्रपती संभाजीनगर

हवामान शास्त्र : गारा का पडतात आणि शेतकऱ्यांनी काय दक्षता घ्यावी?

◆ गोठण प्रक्रिया : या ढगांच्या वरच्या भागात तापमान -२०°C ते -४०°C असते. तिथे पाण्याचे थेंबे गोठून त्याचे रूपांतर बर्फाच्या गोळ्यांत (गारा) होते.
 ■ २. गारांचा आकार का वाढतो ? : ढगांच्या आत हवेचा प्रवाह इतका वेगवान असतो की, या गारा खाली पडण्याऐवजी पुन्हा पुन्हा वर फेकल्या जातात. प्रत्येक वेळी वर जाताना त्यांच्यावर पाण्याचे नवीन थर साचतात आणि ते गोठतात. गारांचा आकार जेवढा मोठा, तेवढा त्या ढगातील 'अपड्राफ्ट' (वर जाणारा हवेचा झोट) शक्तिशाली असतो.
 ■ ३. शेतीवर होणारे गंभीर परिणाम यांत्रिक इजा : गारांच्या प्रहारांमुळे पिकांची पाने फाटतात, फांटा मोडतात आणि फळांची मोठ्या प्रमाणावर गळ होते.
 ■ फळबागांचे नुकसान : आंबा, द्राक्ष, संत्रा आणि मोसंबी यांसारख्या फळबागांचे यामुळे 'क्वॉलिटी' आणि 'क्वांटिटी' अशा दोन्ही स्तरावर नुकसान होते.
 ■ दुय्यम संसर्ग : गारांमुळे झाडांना झालेल्या जखमांमधून बुरशीजन्य आणि जीवाणुजन्य रोगांचा (उदा. कॅन्कर, डाउनी मिल्ड्यू) प्रादुर्भाव वाढतो.

निसर्गाच्या अनेक रूपांपैकी 'गारपीट' हे एक असे रूप आहे जे जितके विलोभनीय वाटते, तितकेच ते शेतीसाठी घातक ठरते. एक कृषी उद्योजक आणि पदवीधर म्हणून यामागील वैज्ञानिक कारणे आणि व्यवस्थापन समजून घेणे काळाची गरज आहे.
 ■ १. गारांची निर्मिती - एक 'थर्मोडायनामिक' प्रक्रिया : जेव्हा उन्हाळ्याच्या शेवटी जमिनीलातची हवा प्रचंड तापते, तेव्हा ती वेगाने वरच्या दिशेला ढकलली जाते. या हवेसोबत बाष्पही वर जाते. ढगांची उंची: ही हवा जेव्हा १०-१५ किमी उंचीवर जाते, तेव्हा तिथे 'व्युमुलोनिम्ब्स' नावाचे अवाढव्य ढग तयार होतात.

साहित्यिक मित्रांनो, आता लिहा विनधास्त कारण आता तुमच्या साहित्याला प्रकाशित करण्यासाठी आले आहे एक भव्य व्यासपीठ

ज्योतिर्मय

साहित्याचे विद्यार्थी

"ज्योतिर्मय" साहित्याचे विद्यार्थी. साहित्यावरील प्रत्येक घटना, कथा, कविता, लेख, परीक्षण, पुरस्कार, संमेलन प्रत्येकाची नोंद आम्ही घेणार, मग विचार कसला करता! हो जाओ शुरु....
 या व्यासपीठावर तुमचे सर्वांचे स्वागत आहे.
 - संजय व्यापारी, संपादक 7743918559
 ज्योतिर्मय-साहित्याचे विद्यार्थी

आता सर्वकाही झाले आहे ऑनलाईन माग आणण्यासाठी पण धरून घ्या आता आपला पत्र, कुठेही जाण्याची तरक नाही, वेळ व पैसा वाचवा 100 % कार्याची इजाजत, पुरस्कार, शारीरिक कष्ट, कष्टाचे गोष्टी कोणताही सांगण्यास वाज वाढे अशा वेळेस फक्त फोवर सुची तुमचा आज्ञार सांगू शकता व त्यावर आर्थिक मदतीने ह्याकडून उपाय केला जाईल. पोस्टाने औषध पाठविल्या जातील, प्रसिद्ध आधुनिक डॉ. शंभू ए एच, ३७ वर्षांचा अनुभव, 200 पेक्षा अधिक पुरस्कार प्राप्त, 2 साक्षात्पेक्षा अधिक विविध शैलिक समस्येस सन्मानित उपचार, आतापर्यंत ५ ऑनलाईन डॉक्टरांच्या पदव्या देऊन विविध संस्थांनी त्यांना सन्मानित केले आहे. त्यांच्या या कार्याची नोंद लंडन बूक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्ड, ऑपॉसिड बूक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्ड, एशियन बूक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्ड, ब्रुज-डुन एशिया रेकॉर्ड मध्ये विक्रमी नोंद झालेली आहे. सेक्स विषयक कोणताही प्रॉब्लिम असो फक्त एकदा फोन करा व मार्गदर्शन घ्या. व तुमचे प्रश्न सोडवा.

Dr Shaikh A H - 98606 99906

खुशाली

पिढ्यानपिढ्या बेलदारीच काम करणारा हरी अंगापिंडांना धडधाकट, उंच पुरा, सावळ्या रंगाचा इमानदार इसम होता. गेल्या ४० वर्षांपासून तो बेलदारीचे काम करत होता. लहानपणापासून बापाच्या हाताखाली तो गवत भिजवणे, बेल फोडणे, फावड्यांनी चिखल तोडणे अशी कामे करत असे. गावातील जुन्या गढ्या, चौकाचे वाडे, रद्द्याच्या भिंतीची घरे त्याच्या आजोबा-पंजोबांनी बांधलेली त्यांनी बघितली होती. हे काम मोठे जोखमीच, कष्टाच, संयमाचा आणि मनुष्य बाळासोबतच रेड्यांचं होतं.

हरीच्या तीन पिढ्यांपासून सगळे भाऊबंधू हे काम एकत्रितपणे गुन्हागोविंदाने करत असत. पंधरा-वीस बाया माणसे, लेकरे आणि चार सहा रेडे या कामे उपयोगी पडत असत. एखाद्या गढीचे काम करायचं असल्यास जागा शोधण्यापासून मातीची निवड करणे, बेल फळे गोळा करणे, साळीचे गवत जमवणे अशी तयारी प्रत्यक्ष काम सुरू करण्या अगोदर महिने चालत असे.

पांढरी माती शोधल्यावर ती रेड्यांच्या पाठीवर कातडी पिशव्यांमध्ये भरून नियोजित जागी आणली जात असे, मग बाया त्यातील कचरा, खडे बाजूला करून तिला चाळणू घेत असत. रेड्यांच्या पाठीवर कातडी प पिशव्यांमधून पाणी आणून या मातीवर काही ठराविक प्रमाणात चुना, कात,

बेलफळाचा गर, उडदाची वाटलेली डाळ आणि साळीचे गवत थरावर थर अंथरूपण पाण्याबरोबर सात ते दहा दिवस भिजत घालत असत. दहा दिवसांनंतर हे मिश्रण एवढं घट्ट चिकट होत असे की ते

रेड्यांच्या पायाखाली तुडवल्याशिवाय एकजीव होत नसे. चार ते सहा रेडे एका रांगेत या चिखलाच्या मिश्रणावर फिरवली जात आणि मग हा मऊ झालेला चिखल गढीच्या कामाला वापरत असत.

हा चिखल बनवण्याचं काम करणारी बेलदार म्हणून समाजात परिचित असत. हेच बेलदार नंतर संपुष्टात आले. विटांची, सिमेंटची घर बन्ू लागली आणि बेलदारी व्यवसाय बंद पडला. हरीला दुसरे काही येत नव्हतं. त्यात त्याचं कुटुंब मोठ. चार पोरं, सहा पोरी! दोन पोरींची लग्न होऊन त्या त्यांच्या घरी नांदत होत्या. बेलदारीच्या कामाने घरातील घर खर्च भागत नव्हता हरीचही आता वय झालं होतं. त्यांन वयाची पन्नाशी गाठली होती. सततच्या कष्टाच्या कामांन तो वया अगोदरच म्हातारा

दिसायला लागला होता. रेड्यांच्या पायाखालच्या तुडवलेला चिखल नंतर फावड्याने एकत्र करून त्याची टोपल्याएवढे उंडे बनवायचे आणि डोक्या एवढे वर पालावर उभे असलेल्या दुसऱ्या मजुराकडे ताकतीने फेकायचे, रेडे चारायचे, त्यांची बांधसोड करायची, शेणपाणी करायचं.

या सगळ्या कामामुळे तो अकाली म्हातारा दिसू लागला होता. सदा त्याचा बालपणीचा दोस्त होता. दोघे सोबतच लहान च मोठे झाले. लग्न मुलं बाळ सगळं सोबतच! समवयस्क असल्याने दोघांची सुखदुःख सारखीच होती. पण सदाला दोनच मुलं झाली, मुलगी सासरी, मुलगा हाताखाली कामाला. त्यामुळे त्याची हरी एवढी परवड नव्हती. हरीच कुटुंब मोठ असल्यामुळे सर्वांची भुकेली पोटा भरण त्याला आता जमत नव्हतं. पूर्वीसारखं कामही मिळत नव्हतं. पण परदेशातून शिकून आलेल्या नायब तहसीलदाराच्या मुलाने जुन्या पद्धतीच घर बांधायचं ते पण रद्द्याच्या भिंतीच असं साहेबांना सांगितलं होतं. संपूर्ण तालुक्यात हरीसारखा या कामातील निष्णात माणूस दुसरा कोणी नव्हता. तहसीलदाराने स्वतः हरीची भेट घेऊन काय वाटेल ते सामान आम्ही तुला मिळवून देऊ पण अगदी पुरातन पद्धतीच्या भिंतीच काम तुला करावे लागेल भरपूर मोबदला देईल असं कबूल केलं आणि कामाला सुरुवात झाली.

पण वर्षभरपूर्वीच हरीने उपासमार होऊ नये म्हणून मोठ्या मुलाला मुंबईला पोटा भरयला पाठवले होते. तो तेथे गिरणी कामगार म्हणून कामाला लागला होता. अधून मधून पत्र मनीऑर्डर पाठवायचा. त्याचेच पत्र घेऊन पोस्टमन आज दुपारी हरी काम करत असलेल्या तहसीलदाराच्या नवीन घराच्या कामाच्या ठिकाणी आला होता. पण पोस्टमनची व त्यांची भेट न झाल्यामुळे पत्र कोण वाचणार ? हा प्रश्न त्याच्यापुढे होता. चिखल उडाल्याने लाल झालेला डोळा उपरण्याचा बोळा तोंडापुढे धरून हवा फुंकून गरम झालेल्या बोळ्याने त्याने डोळा शेकला होता. त्याला थोडं बरं वाटत होतं. दिवसभराचं काम आटोपून तो घरी परतला. अंगातील बंडीच्या खिशातील पत्र त्यांनी बायकोला दाखवले. चुलीच्या उजेडापुढे फक्त पत्र बघूनच तिचे डोळे पाणावले. (क्रमशः)

विदारक वास्तविकतेची अस्वस्थता : शंकर लोडे यांचा पुढे कसे होईल ?

ज्योतिर्मय साहित्य

(मागील अंकावरून)

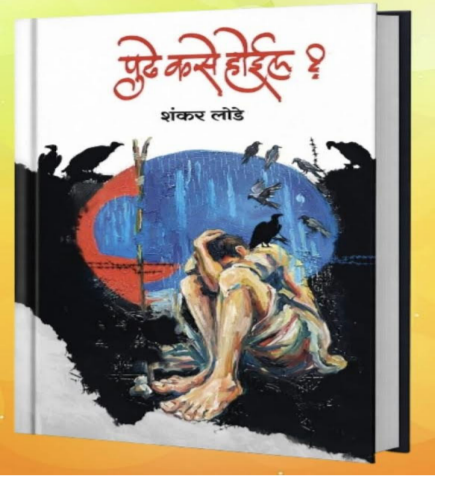
शेतकरी बापाने कष्टाने राबून मुलांना जिंकरीने उच्चशिक्षित करायचे आणि मुलांनी मात्र वडिलांच्या दुर्दशेकडेही आस्थेने पहायचे नाही. सांग कधी कळणार मुला बाप तुझा तुझ्यातला, बाप कधी दिसणार तुला फाटक्या बांडीतला जन्मदात्या आई-वडिलांविषयी कृतघ्न ठरणऱ्या विद्यमान पिढीच्या बदलत्या मानसिकतेचे आणि विकृत प्रवृत्तीचे दर्शन शंकर लोडे घडवितात.

दातुत्वशील शेतकऱ्यांना जेव्हा अधिकारी नोकरदार छळतात, वाममार्गाने त्यांच्याकडून पैसा उकळतात, त्यावेळेस मात्र कवीचा संताप अनावर होतो.

“भल्या मोठ्या पगाराची करतो तू नोकर, लाज मागतो बळीराजाला किती रे तू भिकारी” अन्नदात्याकडे लाच मागणाऱ्या भिकाऱ्यांचा खूपसू समाचार कवितेतून घेतो. जगाच्या पोशिंदाची होणारी अवकळा कवीला अस्वस्थ करते. विकासाच्या नावाखाली विविध योजना आखल्या जातात परंतु शेतकऱ्यांसाठी मात्र त्याला हमीभाव देऊन त्याचं जीवनमान उंचावण्याची कोणतीही योजना सरकार आखत नसल्याचे शक्य कवीला बघते.

वास्तविक स्थिती पाहून कवीच्या मनात निर्माण झालेले प्रश्न वाचकाला जशी अंतर्मुख करणारी आहेत; तशीच उत्तराच्या दिशेने प्रवृत्त करणारीही आहेत. आमचे डोके ठिकाणावर कधी यायचे, टेचून काढलं पाहिजे, पुढे कसं होईल ? माणूस माणसासारखा का वागत नाही ? या कविता समाजचिंतन व्यक्त करणाऱ्या आहेत. आणखी काही नको, स्त्री रूपे, उकिरडा, मुलगी, माय, बाबा तू का बरे खचला यासारख्या कविता स्त्री सक्षमीकरण व स्त्रियांच्या विविध दुखांचे वर्णन करणाऱ्या कविता आहेत.

खचलेल्या बाबाला आधार देणारी मुलगी “बाबा तू डोळ्यात नको आणू आसू, चंद्र सूर्य तारे आम्हा जवळ लागले दिसू, आम्ही मुलीही आता नाही कशात कमी, तुला पोसायची मी घेते ना रे हमी,.. मी आहे पणती नाही विजणार वादळ वाऱ्यात वृद्धाश्रमात कधी नाही पाठविणार तुला” अशा दिलासा देत वडिलांच्या पाठीशी राहणाऱ्या स्नेहसंमत्वभाव आणि जबाबदारी पेलणाऱ्या मुली मुलांपेक्षा खंबीर आहेत. एकंदरीत विविध जाणीवांसह अवतीर्ण होणाऱ्या कविता वाचकाला अंतर्मुख करून जबाबदारीची जाणीव करून देत विचारप्रवृत्त

करणऱ्या आहेत. व्यसनाधीनतेने बरबटलेला, दारिद्र्याने पीडलेला, बेरोजगारीने गांजलेला तरुण आणि विदारक वास्तव हे शंकर लोडे यांच्या लेखनाच्या केंद्रस्थानी येते. महापुरुषांच्या विचाराची पेरणी, वास्तविकतेचे भेदक दर्शन, समाजमनस्क चिंतनशीलता, अन्याय, अत्याचार, अनैतिकता, अबलांची व्यथा, लाचखोरपणा, व्यसनाधीनता, बेरोजगारी, केवळ आश्वासन देणारे सत्तापिपासू मवाली निर्लज्ज नेते, ग्रामजीवनातील हिंसे वाटणी, भांडणतंटे, स्वार्थीपणा, नात्यातील शिकवण, जबाबदारीची जाणीव इत्यादी विशेष या काव्यसंग्रहातून प्रकषिण जाणवतात. प्रसनात्मकता हा या काव्यसंग्रहाचा प्रधान आहे. कवी समाजाला, व्यवस्थेला थेट प्रश्न उपस्थित करून वास्तविकतेचे दर्शन प्रत्ययकारीपणे घडवतो. सुचविण्यापेक्षा सांगण्यावर अधिक भर देत लोकप्रबोधनाच्या हेतूने प्रासादिकपणे लेखन केलेल्या संग्रहात संवादात्मकता हा विशेष प्रकषिण जाणवतो. संवाद हा कधी व्यक्तीशी तर कधी समष्टीशी, कधी परिस्थितीशी तर कधी इथल्या व्यवस्थेशी होतो. सांग, अरे, किती रे, माय, बाबा, चल सत्याने वागू,

उठ, वाग जरा प्रेमाने अशा संवादातून काव्याचे प्रत्ययकारीपणे व्यक्त केल्या जातो.

सुबक, आकर्षक, आशयसूचक संतोष धोंगडे यांनी काढलेले मुखपृष्ठ, कवितांना रेखीव करणारी प्रमोदकुमार अणेराव यांची रेखाटने, सुरज दहागावकर यांची कौशल्यपूर्ण मांडणी, डॉ. किशोर कवठे यांची अभ्यासपूर्ण प्रस्तावना आणि अविनाश पोईनकर यांच्या स्तंभ पब्लिशिंग हाऊसने प्रकाशित केलेला पुढे कसे होईल ? हा देखणा काव्यसंग्रह वाचनीय व मराठी काव्यास समृद्ध करणारा अर्थातच निश्चितच स्वागतार्थ आहे. ***

गर्दीत हरवलेल्या सावल्या..!

ज्योतिर्मय साहित्य

(मागील अंकावरून)

फडताळाच्या बाजूला

असलेल्या रूम मधील तो देव्हारा आठवतो. त्या देवांना वाहिलेली ती फुले निर्माल्यात गेली असतील. त्याच्यातली एखादी पाकळी खरंच आज उगवलेल्या त्या फुल झाडात नवी पाकळी होऊन पुन्हा निर्माण होऊन डोकावत असेल का असा प्रश्न ती देव्हारा पाहिल्यानंतर पडला. खरंच किती सुंदर दिवस होते ते त्याच्याच बाजूला असलेली ती देवळी अन् त्यात असलेली ती चिमणी, ही चिमणी ती नव्हे ही चिमणी म्हणजे जो दिवा चिमणीच्या वातीमुळे जमा झालेली काजळी त्यावरून बोटे फिरवताना उमटलेली बोटे भूत काळाची जाणीव करून देत रहायची. आणि त्याच जाणिवेतून जेव्हा केव्हा पोतेरा दिला जायचा तेव्हा त्याची उक्तंदा जाणवायची.

असो ! हे झाले या चिमणीच्या बाबतीत या चिमणी वरून आठवले, ते म्हणजे वाड्याच्या मुख्य दरवाजातून दिवाणखान्यात चिव चिव करत येणाऱ्या अंगणातल्या त्या चिमण्या कोणाच्या तरी चाहूलीने अगदी भुरकन उडून जाणाऱ्या पण काही क्षणांनंतर पुन्हा येऊन अंगणातील धान्य टिपताना दिसायच्या. पण ... आता चिमणी हा शब्द अन् अशा अनेक गोष्टी.. पण गर्दीत हरवल्या की काय असे वाटते. त्यावरून सहज ..

भुरं उडाली पाखरे कधी परततील घराला दारावरची पितळी कडीफुल दारावरची पितळी कडीफुल उगीच हलते त्या महा दरवाजाला. चौकातील त्या दगडी पायऱ्या अन् फरशी उन्हा तान्हाच्या ओशाळल्या जणू त्या एकटेपणाला. वाऱ्याच्या झोताने उडून आलेली ती अंगणातील ती फुले, कोलात अडकलेले ते फुल आज एकाकी पडल्यासारखे वाटते. एकाकी पडलेले फुल वाऱ्याबरोबर भिरभिरते,

पुन्हा फिरून निराशेने पायरीशी विसावते. वाड्याच्या त्या चौकटीतून मुख्य दारातून बाहेर मुख्य रस्त्यावरच्या त्या प्रत्येक क्षणाचे साक्षीदार होताना पडलेली ती उन्हे सावल्यात विरघळतानाचा तो अनुभव कधी सुखद असा होता, त्याचे वर्णन शब्दात करणे खरंच खूप कठीण.

उन्हे सावल्यात विरघळताना क्षण त्याचे मी वेचू किती, निशेत सरलेल्या त्या सावल्या त्याची शब्दांत कशी वर्णू महती.

ऊन सावल्यावरून एका अशा कवडश्याची आठवण झाली. जो तिथे नित्येमाने येत असेल. पण थोडासा दुर्लक्षित झालेला

असा तो कवडसा म्हणजे तळघरातील बारीतून आलेला त्याचा मंद प्रकाश हळूहळू येऊन काही क्षणांनंतर ती लुप्त होत असेल. आणि उद्या पुन्हा नव्याने येत असेल. अशा किती रात्री आणि असे किती दिवस येऊन उगीच हलते त्या महा दरवाजाला. त्याचे ते येणे नित्याचेच असायचे, कोणी असो नाहीतर नसो परिक्रमेतून दिसायचे.

दिवाणखान्याच्या एका बाजूला असलेला फळीपाटाला असलेला तो कडीपाट त्याचा कारकर आवाज कधी काळी त्याचा एक

दबदबा असायचा. पण आज एका भयाण शांततेत एका एकटा झुलत राहतो. तेव्हा खऱ्या अर्थाने आपण काय गमावले काय मिळवले याची जाणीव होते. तिथे येणारी पाखरे ही आज त्या कडी पटाकडे फिरकत नाहीत आणि वाऱ्याची झुळूक आली की तो कडीपाट स्वतःच करकर करत फिरत राहतो. तेव्हा मनाची चलबिचल एका निराशेच्या वाटेवर धाव घेते.

जीवाला आस लागते ती तेव्हा जेव्हा ओशाळलेले ते लाकडी खांब त्याखाली चौकोनी आकाराचे दगड दगडी वाड्यातली ती फरशी स्वतः धुळीखाली माखलेली असते. अन् तिथे येणारी ती उन्हे नि सावल्या दूरवर विसावलेल्या असतात. काही हळव्या क्षणांच्या त्या उघडमिटीतून अनेक सरल्या क्षणांची साक्ष देत नव्याने पुन्हा उजळून निघालेल्या आहेत असे वाटते. कितीतरी काही साठवलेले असते त्यामध्ये पण त्यांची ती मूक भाषाच खूप काही सांगत असते. तिला शब्दाची गरज नसते. ती एक भावना लेखन करायला प्रवृत्त करते. किती अन् काय काय मागे टाकून आपण पुढे निघून गेलेलो असतो. म्हणजे मान्य आहे परिवर्तन काळाची गरज आहे. पण आज हे चित्र पाहिल्यानंतर

हातून खूप काही सुटल्याची जाणीव झाली. अन् लेखन होत गेले. त्या विसावलेल्या निवांत सावल्या खूप काही सांगून गेल्या त्यावरून..

तेव्हाची ती उन्हे आजही स्मरणत आठवणीच्या हिंदोळ्यावर झुलतात, माहीत नाही का पण उन्हे सावल्या होऊन मन सागरी त्या बुडतात. गर्दीत हरवलेल्या सावल्या.. जुनं जे मुजत चालले आहे, त्याविषयीचे हे लेखन यासाठी की अशा अनेक गोष्टी मागे टाकून आपण पुढे चाललो आहोत. पण त्याची उणीव प्रकषिण जाणवते. आणि मग आपोआप ओठांवर येते गर्दीत हरवलेल्या सावल्या..!

विनाशकाले विपरीत बुद्धि:

ज्योतिर्मय साहित्य

(मागील अंकावरून)

शोडक्यात सांगायचे तर : माणसाचे कर्म आणि त्याचे विचार हे त्याच्या भविष्याचे आरसे असतात. जेव्हा विचारांमधून नम्रता आणि विवेक निघून जातो, तेव्हा तो विनाशाचा आरंभ असतो.

विनाशकाले विपरीत बुद्धि : हा न्याय सध्याच्या राजकारणाला तंतोतंत लागू पडताना दिसतो. सत्तेचा मोह आणि अहंकारामुळे अनेकदा नैतिक मूल्यांकडे दुर्लक्ष केले जाते, ज्याचे पडसाद विनाशात उमटतात.

राजकारणाच्या संदर्भात या श्लोकाचा अर्थ खालील मुद्द्यांवरून स्पष्ट होतो: जनमताचा अनादर (अहंकार) : जेव्हा राजकारणी स्वतःला जनतेपेक्षा मोठे समजू लागतात आणि सर्वसामान्यांच्या प्रश्नांकडे दुर्लक्ष करून केवळ स्वतःच्या फायद्याचा विचार करतात, तेव्हा तो त्यांच्या विनाशाचा पाया असतो.

सत्त्वचांकडे दुर्लक्ष (विपरीत बुद्धी) : अनेकदा अनुभवी आणि निष्ठावान सहकाऱ्यांचा योग्य सल्ला धुडकावून, केवळ जी हुजूर म्हणणाऱ्या लोकांच्या गराड्यात राहिल्यामुळे चुकीचे निर्णय घेतले जातात.

स्वकीयांशी द्रोह: स्वतःच्या पक्षातील किंवा विचारसरणीतील लोकांशी केवळ सत्तेसाठी प्रतारणा करणे आणि ज्यांच्यावर कधीच विश्वास ठेवता येणार नाही अशा शत्रूंशी हातमिळवणी करणे, हे विनाशाचे मोठे लक्षण आहे.

अधर्माचा आश्रय: नीतिमत्ता सोडून केवळ कपट, भ्रष्टाचार आणि द्वेषाचे राजकारण करणे म्हणजे तामसी वृत्ती वाढीस लागणे होय. इतिहासातही आपण पाहिले आहे की, जेव्हा-जब बुद्धीवर अहंकार स्वार

झाला, तेव्हा मोठमोठी साम्राज्ये पत्त्यासारखी कोसळली. आजच्या अस्थिर राजकीय वातावरणात हा श्लोक एका धोक्याच्या सूचनेसारखा वाटतो. आजच्या काळात धर्म आणि अधर्म यांच्यातील सीमा धूसर झाली असून,

॥ अध्यात्म ॥
अपर्णा परांजये
पुणे मो. 95030 45495

धर्माच्या नावाखाली जे सुरू आहे ते अनेकदा मूळ आध्यात्मिक मूल्यांच्या पूर्णपणे विरोधात असते. जेव्हा धर्माचा वापर सत्ता, स्वार्थ किंवा द्वेष पसरवण्यासाठी केला जातो, तेव्हा तो धर्म न राहता अधर्म बनतो. या परिस्थितीचे काही गंभीर पैलू खालीलप्रमाणे मांडता येतील: मूलभूत तत्वांचा विसर : कोणताही धर्म दया, क्षमा, शांती आणि प्रेमाची शिकवण देतो. परंतु आज धर्माच्या नावाखाली हिंसा, मत्सर आणि विभागणी वाढताना दिसत आहे. हे विनाशाकाले

विपरीत बुद्धिचेच एक लक्षण आहे. अहंकाराचे प्रदर्शन : धर्म हा मानवाला नम्र बनवण्यासाठी असतो, पण सध्या धर्माचा वापर स्वतःचे श्रेष्ठत्व सिद्ध करण्यासाठी आणि इतरांना तुच्छ लेखण्यासाठी (अहंकार) अधिक केला जात आहे.

सत्तेसाठी धर्माचा वापर: राजकारणात धर्माला ढाल बनवून लोकांच्या भावनांशी खेळले जाते. जेव्हा धोरणे लोककल्याणाऐवजी केवळ धार्मिक धुवीकरणेवर आधारित असतात, तेव्हा समाजाचा पाया कमकुवत होतो.

अंधश्रद्धा आणि शोषण : धर्माच्या नावाखाली लोकांच्या भीतीचा फायदा घेतला जातो. विवेकबुद्धी बाजूला सारून जेव्हा लोक चुकीच्या गोष्टींचे समर्थन करू लागतात, तेव्हा अधर्म फोफावतो. गीतेतील संदर्भ:

भगवद्गीतेत श्रीकृष्णाने म्हटले आहे की, जेव्हा जेव्हा धर्माची ग्लानी होते (म्हणजेच धर्माच्या नावाखाली अधर्म वाढतो), तेव्हा सत्याची स्थापना करण्यासाठी बदल अनिवार्य असतो. “यदा यदा हि धर्मस्य ग्लानिर्भवति भारत।

अभ्युत्थानमधर्मस्य तदात्मानं सृजाम्यहम्।” आजच्या काळात, एखाद्या विशिष्ट धर्मपेक्षा मानवता हाच खरा धर्म जपण्याची गरज अधिक निर्माण झाली आहे. आपल्यासारख्या अभ्यासक आणि विचारवंतांनी जेव्हा यावर भाष्य केले, तेव्हाच समाजात विवेकाची जागृती होऊ शकते. वेदांत सांगणारा सनातन धर्म समजून घेणे व त्याप्रमाणे आचरण करणे आता काळाची गरज आहे नाहीतर विनाश अटळ आहे भगवंत हृदयस्थ आहे